

AHOZKOTASUNA ETA HIZKUNTZA

ANTTON KAZABON

MIKEL MENDIZABAL

Aspaldiko urtetan, eskolako hezkuntza paperekora mugatu ohi da. Dena da idatzizkoa, dena da liburukoa. Behar bada, horregatik galdu ditu kaleko hizkerak berak ere bat-bateko freskotasun eta bizitasunak. Tamalez, zaila da gaur egun, garai bateko euskara xamurra eta arina edozein lekutan entzutea. Gure eguneroko hizketak galdu egin ditu ziriak, graziak eta piperrak; lehengo herrikoitasun eta ahozko kontrakzioak, elipsiak, ditxoak eta gainontzeko ahozkotasunaren beste zenbait ezaugarri eta lizentzia fonetiko, idatzizko korrekzio gramatikalak ahozkoa jateraino, ia-ia. Herri eta auzoetan ere, gehienbat batua erabiltzen da hizketarako ere, zenbaitetan, idatzirako ezarritako arauak puntaraino erabiliz, bertako euskalkiak eta hizkerak baztertuz eta ahaztuz.

Bertsolaritza izan daiteke, beraz, oraindik ere, ahozko espresio jatorraren erabilpena berreskuratzeko bideetariko bat.

Eta ez bertsolaritza soilik, modu zabalean ulertutako ahoz-kotasuna baizik, non, bertsolaritza, eta batez ere bertsogintza, zati garrantzitsu bat izango litzatekeen.

Eta, ahozkotasanaren gurdira igotzekotan, azkar egin beharko dugu gainera. Bat-bateko bertsogintzan ere nabari baita bertso idatziaren eragina eta presentzia. Bestela, entzun gaur egungo hainbat eta hainbat jaialditan zenbat bertso doazen kasik idatzizko moldeetan kantatuak.

Hala ere, bertsogintzan badu oraindik etorkizunik ahozkotasanak. Igual, Rap-modaren laguntza ere ongi letorkiguke. Eta bide batez, bertsolaritza ere modan dagoela aipobetxatuz, gure hizkuntzari berriro ere kolorea emateko ordua iritsi da, eskoletan ahozkotasuna landuz, edukia ahaztu gabe, noski, baina batez ere forma eta estetika landuz, itxura bizi eta graziduna indartuz.

Hizkuntza eta gramatika lantzeko eta ikasteko bide bakarra ez da era formala. Deklinabidearen mugagabearen zerrendak eta subjuntibozko aditzen koadroak ez dira derrigorrezkoak. Deklinabidea, aditza eta perpaus txertatu konpletiboak, era ez-formalean edo informalean ere landu eta ikas daitezke, betiko era zintzo, legal eta formalekin tartekatuz, nahi bada.

Gainera, hizkuntzaren, euskararen zati bakarra, alderdi bakarra, ez da gramatika eta bere barruko egitura. Hizkuntza menderatzeko eta erabili ahal izateko, lexikoa, semantika beharrezkoa da. Morfologia eta sintaxia, zer esanik ez. Eta espresiorako, ahozko nahiz idatzizko arauak (fonetika, ortografia...) ere menderatu beharko ditu ikasleak.

Baina, batez ere, hizkuntza baten lanketan, helburua ez da hori soilik. Hori bide erdian gelditzea litzateke. Zertarako landu, ikasi eta menderatu hizkuntza bat, gero ez erabiltzekotan?

Eta hori da helburu nagusia hizkuntza bat landu eta ikas-terakoan, beronen eralzipena. Hizkuntzaren funtzio nagusiak ezagutu eta erabiltzea.

Hizkuntz funtzioen taxonomia edo sailkepenera jotzen badugu, ia denak batean laburbil daitezke: funtzio komuni-

katiboan. Funtzio komunikatibo horren barruko azpifuntzioak ahaztu gabe, noski: norbere defentsarako dela, besteak kritikatzeko dela, norberaren ekintzen azterketa eta kritikarako dela, gertakizun eta esperientzien kontaketarako dela, gertakizun baten esanahi nagusia ateratzeko dela, iritziak eta ekintzak arrazoitzeko dela (arrazonamendu logikoa), irudimenaren munduan murgildurik asmatzeko eta kontatzeko dela...

Horretarako, zergatik ez erabili, ohizko bide formaletatik at, atsotitzak, kantuak, koplak, leiendak, ditxoak eta bertsoak hizkuntzarako baliabide edo tresna gisa, helburu gisa erabili ordez? Noski, bide batez, haurrak koplagingintzan eta bertsogintzan ere ikasiko duela, baina ahozko literatura eta kreaioa, hizkuntzaren lanketarako bide gisa planteatuz eta erabiliz, horien bidez, hizkuntzaren arlo guztiak landu baitaitezke:

Gramatika-mailan: – Lexikoa, semantika
 – Morfologia
 – Sintaxia
 – Fonetika, ortografia

Funtzio-mailan: – Arrazonamendu logikoa
 – Kontaketa
 – Irudimena
 – Funtzio komunikatiboa, oro har
 – ...

Bertsolaritzan eta bertsogintzan oinarritzen bagara, hizkuntzaren funtzio komunikatiboa izan liteke bereziki eta gehienbat landu daitekeena, bide batez, ahozkotasunaren ezaugarri propioak ere landu eta erakutsi genitzakeela ahaztu gabe:

– Errima (errimakeria, potoa...).

– Metrika (silabak, diptongo, hiato, hankaluze, hankamotz, sinalefa, etena...).

– Atzekoz aurrerako teknika.

– Ahozkoaren kontrakzio eta arau propioak.

– Irudiak: metafora, elipsia, konparaketa, errepikapena...
 – ...

Gainera, hizkuntza bera erregistro ezberdinetan lantzeko eta ezagutzeko aukera emango genieke ikasleei, funtzio komu-

nikatibo hauek lantzerakoan: kultoa, euskalkiak, batua, hita-
noa (neska-mutil), jergak...

Gure apustua, beraz, euskara lantzeko orduan, beti ahozko elementu batetik abiatzea da. Atsotitzen bidez, ditxoen bidez, koplen bidez, leienden bidez, kantuen bidez, bertsoen bidez... euskara landu. Eta ez soilik arlo batzuk, bere osotasunean baizik: gramatikatik funtzioetaraino.

Bertsoa aitzaki, ahokorapiloa aitzaki, ipuin kontaketa soporte eta bide. Baina, horien aitzakian, hizkuntza bera helburu.

Askotan zaila izango da helburuak eta baliabideak bereiztea ere. Zenbaitetan, bat egingo baitute biek. Baina, beti, ahozko elementu batetik abiatu, eta bera protagonista.

Beste batzuek, horretarako antzerkia erabili izan dute. Txo-
txongiloa ere bai zenbaitek. Irratsaio bat ere oso baliabide ego-
kia izan daiteke egitura gramatikalak nahiz hizkuntz funtzio
ezberdinak lantzeko.

Baina gure hemengo asmoa bestea da. Hori guztia ahozko-
tasunaren bidetik soilik lortzea, alegia.

Adibidez, batzuetan *atsotitz batetik* abiatu gintezke, guk
nahi dugun zerbait lantzeko, hizkuntzaren edozein atal lantzeko.
Bide batez, noski, atsotitzak ere aztertuz eta ikasiz, baina hiz-
kuntzaren zerbitzuan.

• *Balizko olak burnirik ez.*

1. *Balitz, banintz, bagina...* Baldintza eta ondorioa.
2. *Olak, olek, ola...* Nor-nork kasuak (sing. eta plur.)
-a itsatsia...
3. *Burnirik.* Partitiboaren kasua
Erabilera (ezezkoetan, galderazkoetan...)

• *Hagina dabilenean, sabela pozik.*

1. *Dabilenean.* Perpaus txertatu denborazkoak
Txertagailuak: -enean
2. *Pozik.* Moduzko adberbioak.
Beste batean, *ditxo batetik* abiatuko gara.

• *Batixta, sar hadi kaketan txista.*

1. *Sar hadi.* Agintera

- 2. *Txista*. Onomatopeiak
- 3. *Kaketan*. Non kasua. Deklinabidea.
- *Joxe Mari, miri mari, lau hanka ta bost belarri*.
 - 1. *Belarri*. Mugagabea noiz erabili.
 - 2. *Bost*. Zenbatzaile zehaztuak, zehaztugabeak...

Horiek, egitura gramatikalari dagozkionak. Eta antzeko ditxo eta esaera berriak sortuz, hizkuntz funtzioetan sartuko ginateke, hemen bereziki, irudimena eta kontaketaarena.

Beste batean, *kantu bat* izan daiteke abiapuntu, tresna edo baliabide. Kantuak, gainera, beste aberastasun bat eskaintzen digularik: musika eta erritmoarena, alegia. Lexikoa eta morfosintaxia ezezik, irakasle globalizatzaileak musika-arlori eta zenbaitetan, zergatik ez, historiara eta natur arlori ere bidaiatxoak egin ditzake.

Hemen, kantua diogunean, bertsoez eta koplez ere ari gara, noski, nahiz eta bertsoek eta koplek beste atal bat ere izango duten gure azterketa honetan.

- *Alferraren astea*
 - Astelehena...*
 - ta ez goaz lanera, ta ez goaz lanera...*
 - 1. Ezezko esaldiak. Batez ere, aditz konposatuetan.
 - 2. *Goaz*. Aditz sintetikoak. Orainaldi bukatua.
 - Orainaldi bukatugabea.
 - Ohiturazkoa.
 - ...
- *Aldapeko sagarraren...*
 - Aldapeko sagarraren adarraren puntan...*
 - 1. Izenlagunak (Izlg.) -en, -ko
 - ...

Kantuen atal honetan, bada beste arlo bat ere, hizkuntza baten egiturak gureganatzeko behar-beharrezko zaiguna, eta oso ondo landu daitekeena: memoria. Euskal kantu eta bertso zaharrak buruz ikasiz.

Tarteka, irakasleak *txisteetara* ere jo dezake.

— *Intxaur arbola batean hamar birigarro zeuden...*

1. I.S. eta A.S.
2. Adizlagunak (Adlg.)

Sintaxi-mailako edozein arlo landu eta jorra daiteke ikasleak gelan kontatutako txisteez baliatuz. Eta hemen ere, hizkuntz funtzioei dagokienez, funtzio komunikatiboak garrantzi handia har dezake: *asmakizunak, aho-korapiloak, hitz-joko eta esa-moldeak, leienda eta ipuin-kontaktak...*

BERTSOGINTZA -0-

Bertso bat egitea ere, berdin-berdin, aitzakia polita izan daiteke, bidean, irakasleari komeni zaizkion eredu linguistikoak jorratzeko eta lantzeko.

Adibidez, ondoren datorren bertso hau, gelan osatuko bagenu, irakasleak, hona zenbat elementu landu ditzakeen ikasleekin. Azkenean, noski, bertsogintzan ere trebatuko lirarteke ikasleak, bide batez, baina bertso hori batez ere, hizkuntza eta ahozko literatura lantzeko bidea izango litzateke.

• Gramatika

- Lexikoa: Sinonimoak, antonimoak, homonimoak
Hitz elkartuak, eratorriak

...

- Morfologia: Graduatzaileak
Izenlagunak
Izenak
Adjetiboak
Aditza. Denboraldiak
Deklinabidea. Erlazio-atzizkiak

...

- Sintaxia: Perpaus txertatu kausalak.

...

• Bertsogintzaren teknika

- Etena. Silabak, diptongoak, hiatoak

- Errima. Arauak, p/t/k
- Figurak. Errepikapena
- Betelana. Hitz hornitzaileak

• *Hizkuntz funtzioak*

Hizkuntz funtzioei dagokienez, gehienak lantzen dira bertso hau edo beste bat burutzerakoan:

- Norbere defentsa
- Bestearen kritika
- Arrazonamendu logikoa
- Gertakizunen kontaketa
- Irudimenaren garapena

...

* * *

Donostian, 1989-XII-17

Txapelketa Nagusiko finala

Bertsolariak: Andoni Egaña eta Xabier Euskitze

Gaia: Egañak, bertsoan entrenatzeko entrenatzaile bat behar duela eta, Euskitze aurkeztu zaio.

*Txapelketa bat badator
prestatu nahi nuke bapo
mutil gazte bat hurreratu zait
nahiko txulo, nahiko guapo,
kazadora bat nahiko snow-a
ta galtzetan franja pranko
piura txarra iruditzen zait
esparring on batentzako.*

(A. Egaña)

- Bukaerako arrazoia: Itxura txarra daukak entrenatzaile batentzako.

Sinonimoak: Itxura, figura, planta, pinta... *piura*

Entrenatzaile, botilero, irakasle... *esparring*

- Neurtu: Daukak... *iruditzen zait*
Fin, duin... *on batentzako*
(Silabak, etenak, diptongoak...)

—*piura txarra iruditzen zait*
esparring on batentzako

- Errima: batentzAKO: p/t/k (kontsonante hoskideak)
Adj.: flako, guapo, txato...
Adb.: bapo, txarto, franko...
I.: zahato, zapo, malko, zanko, salto...
A.: faltako, botako...
Izlg.: nongo, norako, noizko, nolako, norentzako,
zertarako, norenganako...
Perpaus txertatu kausalak: *-lako*

Ondorengo lana, beste hiru puntuak osatzea.

- Ideiak: 1. Txapelketarako prestatu nahi dut *bapo*
2. Mutil gazte bat etorri zait nahiko *guapo*
3. Kazadora modernoa eta galtzetan franja *pranko*

- Neurtu: 1. puntua

Etena: Txa-pel-ke-ta-ra / ko
Txapelketa bat / badator eta
(Hitz hornitzaileak: bat, ba, eta...)

- 2. puntua

Mutil gazte bat / etorri zait (Silaba bat falta)
Etorri-ren sinonimoak: azaldu, agertu, heldu,
iritsi, hurbildu, inguratu, *hu-rre-ra-tu...*
Nahiko guapo: beste lau silabak, errepikapen
baten bidez: guapo-ren sinonimoak: gazte, lirain,
lerden, eder, gordin, polit, *txulo...*
—*Nahiko txulo nahiko guapo*

- 3. puntua

Etena: Kazadora mo / deroa eta
Kazadora bat / nahiko berria
aski polita
zeharo elegantea
txit modakoa
guztiz *snowa*
(graduatz.) (adjet.)

BERTSOGINTZA -1-

Berriro ere hizkuntz funtzioen taxonomiara itzuliz, arrazonomendu logikorantz joko genuke, eta eskola-mailan arlo honek dauzkan gabeziak eta txirotasunak nolabait ezabatzen saiatzeko, ideala izan daiteke, «gai bat emanda» honen inguruan arrazoiak garatzeko aukera aparta eskaintzea. Eta logikarekin batera, irudimena ere, zer esanik ez.

Gaur egungo ikasleek, beharbada, ez dute irudimena garai batean bezain landua eta garatua. Faktoreak asko izan daitezke. Batzuk aipatzearren, honoko hauek izan daitezke erabakiorrenak:

- Gaurko jostailuak. Bukatu eta elaboratuegiak. Haurraren irudimenarentzat lekurik ez duten jostailuak.
- Eskolako lan-teknika zuzenegia eta markatuegia.
- Telebista.
- ...

Haurraren jarrera egoera ezberdin gehienetan, pasiboa eta inizatiba eskasekoa da gaur egun.

Askotan irakasleak ere ez daki zein egoeratan jarri ikaslea, irudimen hori martxan jartzeko. Idazlanetarako gaiak, askotan, orokorregiak eta zabalegiak izan ohi dira.

Bertsolariak bertsoetarako izan ohi dituzten gaiak oso baliagarriak izan daitezke eskolarako. Ez soilik irudimen eta arrazoietan sakontzeko, baita hizkuntzaren sekretuak aurkitzen joateko ere, nahiz morfologi mailan, nahiz sintaxi-mailan, nahiz lexiko-mailan... Eta nola ez, baita ahozko literaturak dituen baliabideez jabetzeko eta bere irudien erabilpenean lehen urratsak ematen hasteko ere.

Haurrei edo ikasleei «gai» bat aukeztu ondoren, honoko hauek izan daitezke eman beharreko urratsak, goiko hori guztia landu ahal izateko eta, bide batez, idatzizko bertsoegintzan ere abiatzeko.

1. Gaia eman ondoren, irudimena landuz, ideiak eta arrazoiak garatu, hiru bat ideia nagusitako «eskemaraino» iritsiz.

2. Ideia nagusi horiek «neurtuz», hiru bertsoen azken puntuak osatu.
3. Bertso osoa hornitu, azken puntutik abiatuz eta eske-
metako ideiez baliatuz.

* * *

Oñatin, 1991-XII-8
Gipuzkoako Txapelketako final erdia

Gaia: Zu, sendagile ospetsu bat zara. Zure bizitza osoa dar-
mazu bihotzeko gaitzak ikertzen eta sendatzen. Gaur
zure emaztea operatu behar izan duzu, baina ez da suer-
terik izan.

• Eskema

1. Bertsorako

- Sarrera.
- Gaia esplikatatu.
- Egoera gogor horrek sendagileari sortzen dion mina
eta *ezina* adierazi.

2. Bertsorako

- Eta orain, zer?
- Aurrera egin eta lanean jarraitu.
- Trantze gogor hau *beste inork jasan ez dezan*.

3. Bertsorako

- Azken *agurra* emazteari.
- Baina, gordin eta gogor. Drama eta samintasuna nola-
bait nabarmentzeko.

• Neurtu

Eskemako hiru ideia nagusi horiek neurtu, bertsoen azken
puntuak hornituz edo osatuz.

- I. Gaiaren gogortasuna nabarmentzeko, azken puntu hone-
tan bi ideia kontrajarriak ipini kontrastea lortuz. Nolabait,
barruko haserrea eta inpotentzia horiek azpimarratzeko:

ezezagunak
neure maitea

Binomio horrekin tragediaren efektua lor daiteke modu nabarmenagoan.

*ezezagunak sendatu ditut
ta neure maitea ezin*

- II. Azken puntua, ez dugu beti azken aurrekoarekin lotu beharrik, baina lotuz gero, efektu hobea lortzen da eta bertsoa ere askoz ere ederragoa eta jantziagoa gertatzen da. Lehenengo ideiak mina eta ezinari aurre egitea da hemengo ideien ardatza, beste inork min hori senti ez dezan.

*Aurrera ere jendearekin
egingo dut ahalegina
beste inortxok senti ez dezan
orain nik daukaten mina*

- III. Azkenik, lanean jarraitzeko asmoz, baina ezinaren ezinez drama eta mina azalduz eta emazteari barkamena eskatuz, azken agurra.

*Barka zaidazu eta adio
nere emazte maitea.*

(Bukaerak, Sebastian Lizasorenak)

Hurrengo pausoa, bukaera horiek jantziz, behetik gora eta puntuz puntu, bertso osoa hornitzea izango litzateke. Baina ez da derrigorrezkoa.

Alderantzizko bidea ere erabili dezakegu. Bertso-sail bat aztergai hartu gelan eta tripak atera. Bertsoak sailean eta banaka aztertuz, bertsolariak berak bertsoak egin aurretik eginiko eskemara iritsi.

Hala ere, irudimena eta bertsoa bera lantzeko, lehenengoa da biderik egokiena: *gaia, eskema, neurtu, bertsoa*.

1. Eskema egin. Hiru bat ideia nagusi.
2. Ideia horiek neurtu. Azken puntuak.
3. Bertsoak osatu.

Ikasleen irudimena martxan jartzeko, beraz, irakasleak aski du gai zehatz eta hurbil baten aurrean ikaslea ipintzea, honek hiru ideia sor ditzan. Ez da derrigorrezkoa gero bertsoraino heletzea.

BERTSOGINTZA -2-

Hizkuntz funtzioen alorrean jarraituz, gaiak banaka ezezik, binaka edo taldeka emanda ere, ia funtzio guztiak landu daitezke:

- Autobaieztapenarena
- Kontaketa, iritziak ematearena
- Irudimen eta sormenarena
- Arrazonamendu logikoarena
- ...

Batetik, bakoitzak bere bidea ireki behar duelako, eta bestetik, ondokoaren arrazoiaren entzun ondoren, erantzuten saiatu behar duelako. Horrela, aho-hizkuntzaren gailurrera joko genuke, hitzaren harian eta arrazoiaren oinarrietan elkarrizketa zuzena sortuz. Batek hitz egiten duen bitartean, besteak entzun egin behar du. Eta beharbada, erraza dirudien arren, baliteke hauxe izatea ariketa honetan lanik zailena, lagunari entzutea, alegia.

Lagunak nondik jotzen duen entzun eta honen azken hitzari buelta eman. Arrazoiari beste arrazoi baten bidez erantzun.

Era honetan, komunikaziorako gaitasuna lantzen delarik, irudimena eta erreflexuekin batera. Hitzaren sokak eta arrazoiaren jarraipen zuzenak dialektikaren bidean jarriko gaitu.

Gelan gaurkotasuna izan dezaketen gaiak aurkitzea eta ipintzea izango litzateke lehenengo lana, ondoren, binaka jarritz, irudimenari atea irekitzeko.

Elkarrizketa hauetan, gainera, hizkuntzaren erregistro eta forma ezberdinak ikusi, ikasi, aztertu eta lantzeko parada ere izan dezakegu:

- Hizkuntza kultoa
- Herrikoia
- Batua
- Euskalki ezberdinak
- Hitanoa (neskak - mutilak)
- ...

Lehenengo urratsa, beraz, ofizio-banaketa egitea, bikoteko bakoitzak bere arrazoiak aurki ditzan, besteari erantzunez.

A: Kuadrila bateko neska. Igande goizean mendira joan nahi duzu.

B: Kuadrila bereko mutila. 12ak arte lo egin nahi duzu.

Neska: Ez zaitetz ohean usteldu adin horretan.

Mutila: Gaupasa errekuferatu behar dut.

Neska: Mendingan izerdituta pasako zaizu.

Mutila: Aste barruan nahiko izerdi botatzen dut.

Neska: Zure bizitza antola ezazu.

Mutila: Gaztea naiz. Oraindik ez dut formaldu nahi.

...

Arrazoi horiek hitz neurtuetara pasa ditzakegu hurrengo pauso batean, bakoitza puntu batean neurtuz edo koplak nahiz bertso osora helduz:

NESKA

Igande goiza data
goiztar esnatuta,
mendirako asmoa
hain daukat gertu-ta
zu ere etor zaitetz
motxila hartuta
*ez zaitetzen usteldu
ohean sartuta.*

MUTILA

Zure ahots gozoa
iristen zait ozen
ez zaidazula esan:
—Mendira goazen,
gau pasa egin dugu
batzuek hain zuzen,
*utz nazazu patxadan
errekuferatzen.*

...

– Zuk, egunkaria aurretik atzera irakurtzen duzu.

– Zuk, atzetik aurrera.

– Zuk, lagun bati deitu diozu goizeko seiretan.

– Zuk, deia jaso duzu.

– ...

BERTSOGINTZA -3-

«Irudi literarioak» ere izan daitezke hizkuntza lantzeko bidean lagungarri. Bertsoa osatzeko orduan, gai batetik abiatu ordez

irudi batetik abiatzen bagara. Bertsogintza irudi literarioen zerbitzuan, edo, alderantziz nahi bada, irudi literarioetatik abiatuz, bertsoraino heldu. Bidean, noski, egitura gramatikalak eta hizkuntz funtzioak landuz.

Gauzak adierazteko eta komunikatzeko erabiltzen diren moduak, formak eta esaerak dira, hain zuzen ere, hizkuntza bat aberastu edo pobretzen dutenak. Bertsogintzan ere gauza bera gertatzen da, eta bertso baten prozesua hizkuntzan oinarritzen denez, batean erabiltzen den erregistrotik bestearen moldeak eta galga adieraziko dizkigu.

Horregatik, irakaskuntza-arloan, guztiz onuragarri gertatzen da, bertsogintzarako baliagarritasunak aprobetxatuz, berriek landu eta beroiekin jolastea. Eta nahi bada, bertsoraino heldu.

Ikasleari gauzak adierazteko modu zuzenez gain, zeharkako bidea ezagutzen eta erabiltzen erakutsi behar genioke: *ironia*, *metafora*, *onomatopeia*, *elipsia*... eta gainontzeko irudiek, hizkuntzari kolorea ematen diotela. Eta bertsogintzan ere, baduela lekurik hizkuntza honek, oso erabilia eta preziatua delarik.

Atal honetan, irudiak berak ezezik, hizkuntz funtzioak landuko genituzke gehienbat:

- Esperientzien kontaketa
- Iritziak ematea
- Deskribapenen azalpenak

...

Adibide modura, batzuk ikustekotan:

- *Onomatopeia*

Haizeak fiu-fiu
Errekak mar-mar
Itsasoak braust eta braust

...

Neurtuaz: - Haizearen txistua
fiuka- fiuka
- Errekatxo gardena
badator mar-marka

...

Bertsoraino heldu nahi bada...

• *Metafora*

Txirrindulari tropela: suge koloreduna

Parranderoa: kaleeteko gautxoria

Begi urdinak: bi itsas puska horiek

Beldurra: barruko zezena

Neurtuaz: – Suge koloreduna
bizi-bizi dator

– Kaleko gau txoria
gaur ere kantari

– Bi itsas puska horiek
baditut aurrean

...

Bertsoraino heldu nahi bada...

• *Elipsia*

Mendian elurra
zuritu gailurra
artzaiak beldurra
zaunkaka zakurra
tristura begian
beti aulerian
ez haren premian

Bertsoraino heldu nahi bada...

• *Pertsonifikazioa*

Itsasoak kopeta beltzatu zuen

Txakurkumeak esan dit amarekin uzteko

...

Neurtuaz: – Itsaso beltzak haserretuta
zimurto zuen kopeta

– Txakurkumeak negar-zotinka
hala esan dit goizean

...

Bertsoraino heldu nahi bada...

- *Anaforak*
 - Ez da erraza... ez da erraza...
- *Paralelismoa*
 - Ezpainak apurtu
 - Hortzak erori
 - Mihia ebaki
 - ...
- *Konparaketa*
 - Gure ikurrina lore sorta bat bezala
 - Armairu xokoko ardoa bezala
 - ...
- *Hiperbolea*
 - Lurrera botatzen du euli baten kargak
 - ...
- *Idea kontrajarriak*
- *Ironia*
- *Eta abar*

Bukatzeko, gure proposamena hauxe litzateke, nolabait laburbildurik: *euskararen ikasketa eta lanketa ohizko meto -doetatik ateratzea.*

Betiko taulak eta aditz-zerrendak ere ikasi behar direla, baina, *ahozkotasunaren* apustutik. Berdin da, *atsotitzen mun -dua jorratuz, ditxoak, kantu zaharrak, txisteak, asmakizunak, aho-korapiloak, hitz-joko eta esamoldeak, leiendak, koplagingintza* edo *bertsogintzatik* abiatuz. Baina, betiere, egitura gramatikalak eta hizkuntz funtzioak helburu eta ikasgai. Hori bai, hasieran esan duguna, askotan helburuak eta baliabideak nahastuko ditugula, baina azken finean, bi arloak landuko ditugu parean:

- Gramatika eta hizkuntz funtzioak.
- Ahozko literatura (ezagutu, sortu —teknika—...)

Beraz, irakasle, bete ezazu zure karpeta bertso zahar eta berriz, koplak eta euskal kantuz, atsotitz eta ditxoak, txiste eta leiendak, aho-korapiloak eta asmakizunak... eta batez ere, irudimenez. Eta ea euskarako klaseetan gehiago gozatzen dugun.